

درآمدی بر
تربیت عقلانی

جلد سوم

راهبرد فضا سازی و پیامدهای آن

دکتر نذیر محمد کدبنی هاشمی

بقلم: سعید مقدس

سرشناسه: بنی هاشمی، سید محمّد، ۱۳۳۹
 عنوان و نام پدیدآور: درآمدی بر تربیت عقلانی، جلد سوّم: راهبرد
 فضاسازی و پیامدهای آن / سید محمّد بنی هاشمی: به قلم سعید مقدّس.
 مشخصات نشر: تهران: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۸۹.
 مشخصات ظاهری: ۳ جلد.
 شابک دوره: ۰-۲۳۵-۵۳۹-۹۶۴-۹۷۸
 شابک جلد سوّم: ۶-۲۳۳-۵۳۹-۹۶۴-۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیا.
 یادداشت: کتابنامه: ص ۲۷۶-۲۷۳.
 موضوع: اسلام و آموزش و پرورش، تربیت خانوادگی (اسلام)، عقل
 (اسلام)، عقل گرایی.
 شناسه افزوده: مقدّس، سعید، ۱۳۵۸.
 رده بندی کنگره: ۱۳۸۹ ۴ د ۸۵ ب ۱۸ / HP ۲۳۰
 رده بندی دیویی: ۴۸۳۷ / ۲۹۷
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۰۶۳۹۸۷

شابک ۶-۲۳۳-۵۳۹-۹۶۴-۹۷۸ ISBN 978-964-539-233-6

درآمدی بر تربیت عقلانی - جلد سوّم

دکتر سید محمّد بنی هاشمی

به قلم: سعید مقدّس

ناشر: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر

نوبت چاپ: اوّل / ۱۳۸۹

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

حروفچینی: شبیر / ۷۷۵۲۱۸۳۶

چاپ: صاحب کوثر

دفتر مرکزی: خیابان مجاهدین، چهارراه ایسودار، ساختمان پزشکان، واحد ۹ تلفن و فاکس: ۷۷۵۲۱۸۳۶ (خط ۶)
 فروشگاه: تهران، خیابان ایران، خیابان مهدوی پور، پلاک ۶۴ تلفن: ۰۱۰۲۳۵۶۶۸۰۱ (خط ۴) ۷۷۵۲۱۸۳۶ (۰۹۲۵)

وب سایت: <http://www.monir.com>

پست الکترونیک: info@monir.com

دیگر مراکز پخش: دارالکتب الاسلامیه، ۵۵۵۶۳۰۴۱۰ نشر نیک معارف، ۰۱۰۶۶۹۵۰۰۱۰ نشر افاق، ۳۳۹۷۰۳۵

نشر رایحه، ۸۸۹۷۶۱۹۸ پخش اینه، ۳۳۹۳۰۴۹۶

۵۵۰۰ تومان

فهرست

۱۵	پیش‌نهاد
۱۹	مقدمه‌ی جلد سوم

بخش اول: «فضاسازی»: دومین راهبرد تربیت عقلانی (راهبرد ایجابی)

۲۳	فصل اول: ترسیم مختصات فضاسازی
۲۳	مقدمه
۲۵	۱) ارکان فضاسازی
۲۵	۱-۱) رکن نخست: شناخت
۲۶	۱-۱-۱) شکل شناخت در «کف و سقف نهادینگی ارزش‌ها»
۲۹	۱-۱-۲) زیان‌های منحصر دانستن معرفت در «معرفت ترکیبی»
۳۳	۱-۱-۳) فرایند اعطای بینش
۳۳	نکته‌ی اول: طریقت روش‌ها برای دستیابی به ارزش‌ها
۳۳	نکته‌ی دوم: آموزش مستقیم و غیر مستقیم
۳۴	نکته‌ی سوم: لزوم گذر از «احساس» به «ادراک»
۳۶	نکته‌ی پنجم: منشأ عدم تقید به ارزش‌ها: «جهل» و «سوء اختیار»
۳۷	۱-۲) رکن دوم: عاطفه و احساس

۳۷	 نکته‌ی اول: تأثیرگذاری ارزشی در بستر رابطه‌ی عاطفی
۳۸	 نکته‌ی دوم: مرتب‌ی هشیار و دوری از مریدپروری
۴۰	 نکته‌ی سوم: ظرفیت رابطه‌ی عاطفی برای برانگیختن احساس‌های کارساز
۴۲	 نکته‌ی چهارم: رغبت‌انگیزی نسبت به ارزش‌ها
۴۳	 ۳-۱) رکن سوم: قانون و چارچوب
۴۳	 ۳-۱) قوانین و خط قرمزها
۴۶	 ۳-۲) اصل «حفظ ارتباط» در کنار «رعایت ظرفیت روحی مترقی»
۴۶	 ۲) طرح مثال از فضاسازی در دو بُعد اعتقادی و رفتاری
۴۷	 ۱-۲) بُعد اعتقادی
۴۹	 ۲-۲) بُعد رفتاری
۵۵	 فصل دوم: شیوه‌های تربیتی راهبرد صیانت و فضاسازی
۵۵	 مقدمه
۵۶	 ۱) جای‌گزین‌سازی اشتغالات مثبت
۵۹	 ۲) همدلی و هم‌زیانی
۶۰	 ۳) وقت‌گذاری ویژه
۶۱	 ۴) مصاحبت و نظارت
۶۳	 ۵) آبهت و حرمت
۶۴	 ۶) ارزیابی و محاسبه
۶۶	 ۷) عکس‌العمل رازدارانه در برابر خطا
۶۶	 ۱-۷) آگاهی در عین اعتماد مترقی به مرتب‌ی
۶۷	 ۲-۷) تغافل و اصالت صحت
۷۰	 ۸) تنبیه و تشویق
۷۰	 ۱-۸) تعریف تشویق و تنبیه
۷۱	 ۲-۸) مراتب تشویق و تنبیه با توجه به میزان عقلانیت مترقی
۷۴	 ۳-۸) رعایت تدریج در تشویق و تنبیه
۷۵	 ۴-۸) نقش رابطه‌ی مرتب‌ی و مترقی در تأثیرگذاری تشویق و تنبیه
۷۶	 ۵-۸) تشویق و تنبیه و شکار لحظه‌ها

۷۶	 ۹) تکرار و تمرین
۷۷	 ۱۰) ایجاد رقابت مثبت در پای‌بندی به ارزش‌ها
۷۸	 ۱۱) تقید مرئی به ارزش‌ها و خودساختگی او
۸۱	 ۱۲) تقبیح و تحقیر ضد ارزش‌ها و بزرگ‌نمایی قبح آن‌ها
۸۴	 ۱۳) خوف و رجاء
۸۵	 ۱۴) هویت‌بخشی از طریق احساس تعلق به گروه
۹۱	 ۱۵) الگوسازی، همانندسازی، درونی‌سازی
۹۱	 ۱- ۱۵) نیاز انسان به الگو و الگوهای مطلوب
۹۳	 ۲- ۱۵) همانندسازی
۹۳	 ۱- ۲- ۱۵) توضیح روش
۹۴	 ۲- ۲- ۱۵) شرایط و ارکان روش
۹۵	 ۳- ۲- ۱۵) کاربرد همانندسازی در فضا سازی
۹۷	 ۳- ۱۵) روش «درونی‌سازی» عمیق‌تر از «همانندسازی»
۹۷	 ۱- ۳- ۱۵) نسبت متابعت و همانندسازی
۹۸	 ۲- ۳- ۱۵) لزوم توجه به نقطه‌ی ضعف «همانندسازی»
۹۸	 ۳- ۳- ۱۵) توضیح روش «درونی‌سازی»
۱۰۱	 ۱۶) ملازمت و ضمیمه‌سازی
۱۰۱	 ۱- ۱۶) منظور از ملازمت و ضمیمه‌سازی
۱۰۲	 ۲- ۱۶) لزوم مراقبت از گوهر «ارتباط»
۱۰۳	 ۳- ۱۶) حفظ ارتباط و صدور مجوز خطا (بررسی یک نظریه‌ی انحرافی)
۱۰۳	 ۱- ۳- ۱۶) طرح نظریه (دوراهی موهوم)
۱۰۴	 ۲- ۳- ۱۶) زاویه‌ی سؤم: راه میانه
۱۰۷	 ۳- ۳- ۱۶) فرض شدن «نقطه‌ی اضطرار» به عنوان فضای غالب
۱۱۱	 ۱۷) القا و تلقین
۱۱۲	 ۱- ۱۷) طرح مبنا: القا و تلقین: ضد تربیت؟
۱۱۵	 ۲- ۱۷) نقد و بررسی
۱۱۵	 ۱- ۲- ۱۷) مختصات تلقین در نظام تربیت عقلانی
۱۱۷	 ۲- ۲- ۱۷) تلقین در فضای صیانت نسبی

۱۱۹	 ۳-۲-۱۷) تلقین: شیوه‌ی امکان‌پذیر تربیتی
۱۲۰	 ۴-۲-۱۷) «شکست شخصیت مرتبی» و یک «شکست تربیتی»
۱۲۲	 آموزش مستقیم
۱۲۶	 ۱۹) تکریم نفس
۱۲۹	 ۲۰) واکسیناسیون
۱۳۱	 ۲۰) بهره‌گیری از مهارت‌های زندگی در فضا سازی
۱۳۲	 ۲۱) توشل و التجابه اهل بیت (علیهم‌السلام)

فصل سوم: روش فعال در تربیت عقلانی

۱۳۵	 مقدمه
۱۳۵	 ۱) ماهیت روش فعال
۱۳۵	 ۲) عمق و دوام آموخته: دو فایده‌ی عمده‌ی روش فعال
۱۳۸	 ۳) شرایط اجرای روش فعال در حوزه‌ی ارزش‌ها
۱۳۹	 ۱-۳) «تقوا» و «توان استدلال عقلی بر لزوم تعبد»
۱۳۹	 ۲-۳) تقید به همگرایی
۱۴۱	 ۳-۳) لزوم پیش‌گیری از نقض غرض
۱۴۳	 ۴-۳) لزوم اصالت قائل نشدن برای «خود» متری
۱۴۵	 ۵-۳) لزوم ارزیابی متری توسط متری ارزش‌مدار
۱۴۷	 ۶-۳) طریقت روش فعال و نه موضوعیت آن
۱۴۸	 ۴) نقد گرایش افراطی نسبت به روش فعال
۱۴۹	 ۱-۴) طرح مبنا
۱۴۹	 ۲-۴) نقد و بررسی
۱۵۱	 ۱-۴-۲) عدم انحصار روش یادگیری در روش اکتشافی
۱۵۲	 ۲-۴-۲) بینش همگرا در عین به کارگیری روش فعال
۱۵۲	 ۳-۴-۲) ارزش نبودن مطلق «تفکر»
۱۵۳	 ۴-۴-۲) مغالطه‌ی انحصار
۱۵۵	 ۵) نمونه‌ی استفاده از روش فعال در درس اخلاق مرحوم علامه کرباسچیان (رحمه‌الله)
۱۵۶	 ۱-۵) تحلیل کلاس اخلاق علامه از منظر تربیت عقلانی

۱۶۳	 ۵-۲) تفسیر نادرست از روش مرحوم استاد علامه در کلاس اخلاق
۱۶۴	 الف) ندانستن نتیجه، بستری برای اظهار نظر آزادانه
۱۶۵	 ب) عدم اظهار نظر و نتیجه گیری از سوی استاد
۱۶۶	 ج) تأکید به تفکر صرف
۱۶۶	 د) تحلیل تفسیر نادرست

بخش دوم: مقاطع هفت ساله‌ی تربیت عقلانی

۱۷۱	 مقدمه
۱۷۱	 الف) بایسته‌های مراجعه به کتاب و سنت در امر تربیت
۱۷۳	 ب) چالش‌های استفاده‌ی عوامانه از آیات و روایات
۱۷۸	 ج) ساختار بهره‌گیری از روایات اهل بیت علیهم‌السلام در مبانی و روش‌های تربیتی
۱۸۲	 د) ترسیم فضای کلی مقاطع سه‌گانه‌ی تربیت عقلانی
۱۸۴	 هـ) متن و ترجمه‌ی روایات سه مقطع هفت ساله
۱۸۷	 فصل اول: هفت سال نخست
۱۸۷	 ۱) معنای «سید بودن» متربی در ۷ سال نخست
۱۹۱	 ۲) راه کارهایی برای حفظ رضایت کودک در چارچوب ارزش‌ها
۱۹۱	 استدلال
۱۹۲	 صیانت
۱۹۳	 تلقین و فضاسازی
۱۹۶	 فواید محیط صیانت‌شده و فضاسازی‌شده
۱۹۷	 ۳) لزوم تعریف خط قرمزهای ارزشی در فضای تربیتی
۲۰۰	 ۴) معنای «یُرَبِّی الصَّبِّیُّ» و «دَع ابْنُک یَلْقَب»
۲۰۱	 ۵) توصیه‌های عبادی - صیانتی در هفت سال نخست
۲۰۱	 ۵-۱) توصیه‌های عبادی
۲۰۶	 ۵-۲) توصیه‌های صیانتی

فصل دوم: هفت سال دوم.....	۲۱۵
۱) تحلیل تربیتی «عبد و خادم» بودن متربی و تشریح فرایند «القا و تلقین».....	۲۱۵
۲) تحلیل تربیتی «ادب آموزی» در هفت سال دوم.....	۲۱۸
مقدمه.....	۲۱۸
۱-۲) معنا و قلمرو ادب.....	۲۲۰
۱-۱-۲) مظاهر و موقعیت‌ها.....	۲۲۱
۲-۱-۲) تأثیر و تأثر دریافت‌های بنیادین و مظاهر ادب.....	۲۲۲
الف) آداب: ناشی از تصدیق حق و شأن.....	۲۲۲
ب) رابطه‌ی فهم درونی و تجلیات مختلف ادب.....	۲۲۳
ج) زمینه‌سازی رعایت برخی آداب برای آداب دیگر.....	۲۲۴
۲-۲) رابطه‌ی ادب با عناصر بنیادین شناخت.....	۲۲۵
۱-۲-۲) ادب بر مبنای معرفت عقلانی.....	۲۲۵
الف) عقل: ریشه‌ی آداب.....	۲۲۵
ب) ادب اکتسابی ثمره‌ی عقل و هبی.....	۲۲۷
۲-۲-۲) ادب بر مبنای معرفت و حیانی.....	۲۳۲
۲-۳) دشواری تقبده آداب و لزوم تدبیر برای ایجاد و پای‌بندی به آن‌ها.....	۲۳۵
۲-۴) ادب و حسن خلق.....	۲۳۹
۱-۲-۴) ادب: زیربنای حسن خلق.....	۲۳۹
۲-۲-۴) مصادیق حسن خلق.....	۲۴۱
۳-۲-۴) حسن خلق ذاتی، حسن خلق قصدی.....	۲۴۲
۲-۵) ادب و حیا.....	۲۴۵
۱-۲-۵) رابطه‌ی ادب و حیا در بازدارندگی از معصیت.....	۲۴۵
۲-۲-۵) رابطه‌ی بی‌ادبی با بی‌حیایی.....	۲۴۹
۳-۲-۵) رابطه‌ی حیا با برخی از مظاهر ادب.....	۲۵۱
الف) ارتباط مظاهر ادب با حیا در فرمایش امام صادق (علیه السلام).....	۲۵۱
ب) پایه‌ها و نتایج حیا در فرمایش نبوی.....	۲۵۵
ب-۱) ریشه‌یابی حیا.....	۲۵۶
ب-۲) برخی آثار ارزنده‌ی حیا.....	۲۵۸

۲۶۲	 ۲-۶ آموزش آداب بندگی در هفت سال دوم
۲۶۵	 ۳) تعلیم کتاب
۲۶۷	 فصل سوم: هفت سال سوم
۲۶۷	 ۱) «ملازمت و ضمیمه سازی»
۲۷۱	 ۲) استخدام و وزارت
۲۷۱	 ۱-۲) استقلال طلبی متربی در هفت سال سوم
۲۷۱	 ۲-۲) دوست یا دشمن!
۲۷۴	 ۳-۲) مشورت با متربی
۲۷۹	 ۴-۲) مسئولیت های فردی، خانوادگی و اجتماعی
۲۸۰	 ۵-۲) فراگیری حلال و حرام
۲۸۱	 ۶-۲) واکسیناسیون
۲۸۶	 ۷-۲) دشواری تغییر و تحول در متربی: پس از پایان مقاطع
۲۸۹	 حسن ختام
۲۹۱	 چکیده
۲۹۳	 مقدمه
۲۹۴	 ۱) رویکرد «پیشگیری» در طراحی «مبانی تربیت عقلانی»
۲۹۴	 الف) رویکرد پیش گیری در «نقد تعریف مشهور تربیت»
۲۹۵	 ب) نقد پیش گیرانه نسبت به «تلقی نادرست از عقلانیت»
۲۹۷	 ج) رویکرد پیش گیرانه در تبیین نسبت «عقلانیت و تعبد»
۲۹۸	 د) رویکرد پیش گیرانه در تبیین نسبت «عقلانیت و حریت»
۲۹۸	 ه) رویکرد پیش گیرانه در تعریف تربیت
۲۹۸	 و) پیش گیری ها در تبیین «غایات تربیت»
۳۰۰	 ز) رویکرد پیش گیرانه در بررسی مهارت های زندگی
۳۰۲	 ح) رویکرد پیش گیرانه در بررسی بهداشت روانی
۳۰۲	 ۲) پیشگیری و راهبرد «صیانت»
۳۰۲	 الف) پیشگیری و تقویت تقوا

۳۰۳	 (ب) پیشگیری: ظرافت‌ها و رویکردها
۳۰۵	 (ج) رخته در پیشگیری و پیش آمدن موقعیت درمان
۳۰۶	 (د) پیشگیری: مهم‌ترین شاخصه‌ی محیط گلخانه‌ای
۳۰۷	 (۳) پیشگیری و راهبرد فضا سازی
۳۰۷	 الف) پیشگیری و ارکان فضا سازی
۳۰۸	 ب) پیشگیری و شیوه‌های فضا سازی
۳۱۱	 ج) پیشگیری و مقاطع هفت ساله
۳۱۵	 فهرست منابع
۳۱۵	 ● کتب
۳۱۸	 ● جزوات و سایت‌ها
۳۱۹	 دیگر آثار مؤلف

پیش‌نهاد

«تربیت» از مقولاتی است که هر کس در زندگی خود با آن سروکار دارد و هیچ‌کس در عمل نمی‌تواند با آن بی‌ارتباط باشد. چه انسان‌هایی که اصطلاحاً «مربی» نامیده می‌شوند یا آن‌ها که «متربی» هستند و یا کسانی که هیچ‌کدام از این عناوین بر آن‌ها صادق نیست، همگی به نحوی با «تربیت» و کار تربیتی درگیر می‌باشند. حداقل این است که هر کس - چه آگاهانه و چه ناآگاهانه - در امر تربیت خویش دخالت دارد، اطرافیان‌ش هم خواه ناخواه در او اثر تربیتی می‌گذارند و خود او نیز در نزدیکی‌انش تأثیر متقابل تربیتی دارد.

با وجود این طیف گسترده‌ی نیاز به تربیت، ابهامات و اختلافات زیادی در مباحث، اهداف و روش‌های تربیتی وجود دارد که اتخاذ یک موضع روشن و مستدل را برای اهل تحقیق دشوار می‌نماید. دامنه‌ی این اختلاف نظرات و دیدگاه‌ها شامل «مفهوم تربیت» هم می‌گردد و کسانی که بایکدیگر در یک کار تربیتی اشتراک دارند، گاهی تلقی‌های مختلف و بعضاً متضادی از آن دارند. این در حالی است که نوعاً افراد - حتی مربیان - به این اختلاف در «مفهوم» توجه ندارند و تصور می‌کنند که اختلافات صرفاً به روش‌های تربیتی مربوط می‌شود. اما حقیقت این است که اختلاف در روش‌های عملی تربیت بیشتر برخاسته از دیدگاه‌های مختلف در «تعریف» آن می‌باشد. اختلاف در تعریف هم از دیدگاه‌های مختلفی که در مبادی تربیت وجود دارد، نشأت می‌گیرد.

به این ترتیب یک طرح جامع تربیتی، از بحث درباره‌ی مبادی تربیت آغاز می‌شود که محور آن «انسان‌شناسی» است. «انسان» موضوع و محور تربیت است و هر تئوری تربیتی باید پیش از هر چیز، ترسیم روشن و دقیقی از شیوه‌ی شناخت او ارائه دهد. در گام بعد، اهداف تربیت انسان مطرح می‌شود که از آن به عنوان «اهداف» تربیت یاد می‌کنیم. به هر اندازه این اهداف در انسان تحقق یابند، می‌توان او را به همان میزان «تربیت شده» دانست. تعریف «تربیت» هم بر اساس غایات آن شکل می‌گیرد.

گام سوم در تربیت، بحث روش‌های آن است. روش‌ها، راهبردها و راه کارهایی هستند که مربی را در رسیدن به غایات تربیت یاری می‌رسانند.

مجموعه‌ی سه جلدی «تربیت عقلانی» شامل خلاصه و عصاره‌ی مباحث تربیتی در هر سه حوزه است.

جلد اول به بحث درباره‌ی برخی مبادی، تعریف تربیت بر اساس اهداف و پیامدهای این مبادی و اهداف، اختصاص یافته است.^۱

در جلد دوم به بیان اولین راهبرد اصلی تربیت عقلانی یعنی «صیانت» و پی‌آمدهای آن پرداخته‌ایم.

در جلد سوم ابتدا دومین راهبرد اصلی تربیت (فضاسازی) مطرح شده و سپس روش‌های تربیتی خاص در هر یک از مقاطع کودکی، نوجوانی و جوانی با الهام از رهنمودهای پیشوایان الهی مورد توجه قرار گرفته است. به این ترتیب برخی از مباحث «انسان‌شناسی» تنها به صورت گذرا فقط در مجلد اول مطرح شده و تفصیل آن

۱ - بحث‌های جلد اول را می‌توان به عنوان مباحث زیربنایی تربیت تلقی کرد. خوانندگان عمیق و دقیق را به مطالعه‌ی این بحث‌های بنیادین دعوت می‌کنیم. معتقدیم آگاهی از این زیرساخت‌ها می‌تواند سایه گستره‌ی آنها بر راهبردها و روش‌های تربیتی را نمایان تر کند. به جهت اهمیت این بحث، حجم قابل توجهی از مجموعه‌ی مباحث به مبانی اختصاص داده شده و البته ممکن است این حجم قابل توجه، برای برخی خوانندگان مطلوب نباشد. این دسته از مخاطبان گرامی را به مطالعه‌ی کتاب «تربیت علوی» دعوت می‌کنیم. در این کتاب گزیده‌ای از مباحث سه جلدی «تربیت عقلانی» به طور فشرده ذکر گردیده و در عناوین مختلف آن، شواهدی از سیره‌ی تربیتی مرحوم استاد علامه و مرحوم استاد روزبه، ارائه شده است.

را به مجال دیگری واگذار نموده‌ایم.^۱

لازم به تذکر است که همه‌ی این مباحث با شرح و بسط کامل، چند سالی است که در جمع عده‌ای از مربیان تربیتی برخی مدارس اسلامی مطرح گردیده و موشکافی‌های لازم در آن انجام شده است. اکنون خلاصه‌شده‌ی آن‌ها به همت خالصانه‌ی جناب آقای سعید مقدس و با قلم شیوا و بلیغ ایشان، در طی سه سال و در سه مجلد آماده‌ی انتشار گردیده است. توجه شود که ما در این مجموعه در پی تدوین یک کتاب دانشگاهی - به مفهوم متداول آن - نبوده‌ایم بلکه در این مباحث کوشیده‌ایم نظام تربیت بر اساس عقل و وحی را تبیین کنیم. به این ترتیب هدف‌گیری این کتاب به سوی نقطه‌ای فراتر از بحث‌های رایج در حوزه‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی است. البته از سبک و سیاق موجود در این‌گونه پژوهش‌ها ناآگاه نبوده‌ایم، اما همت بر آن بوده که چشم‌اندازی جدید به بحث تربیت داشته باشیم و ساختاری نواز این بحث را بر اساس تعالیم الهی ارائه دهیم.

ناگفته نماند که برای روشن‌تر شدن عمق بحث و دقت بیشتر در ظرایف آن، در مواردی به مقایسه‌ی آرای صحیح با نظرات نادرست پرداخته‌ایم. به همین جهت ناچار شده‌ایم دیدگاه‌های برخی از صاحب‌نظران در مسائل تربیتی را از زبان خودشان نقل و سپس نقد نماییم. این روش، سنت حسنه‌ای است که از عالمان و پیش‌کسوتان علم و فرهنگ دینی خود به ارث برده‌ایم و لازمه‌ی آن بی‌احترامی و ناسپاسی در حق برخی صاحب‌نظران نیست. از خوانندگان محترم نیز انتظار می‌رود که در این موارد با سعه‌ی صدر کامل، محتوای کلام را صرف نظر از گوینده‌ی آن، ملاک ارزیابی و قضاوت قرار دهند و حسن شهرت و سابقه‌ی برخی افراد را نشانه‌ی صحت کلامشان به شمار نیاورند.

سر رشته‌ی این مباحث برگرفته از آموزه‌های بنیان‌گذاران مؤسسه‌ی قویم علوی به‌ویژه اساتید ارجمند این حقیر، مرحوم علامه علی‌اصغر کرباسچیان و استاد رضا

۱. این بحث بسیار ریشه‌ای و اساسی است و تأثیر عمیقی بر مباحث تربیتی دارد که امید داریم در آینده تدوین و

روزیه رحمہم اللہ است.

از خداوند متعال خواستارم کہ ما را در پیمودن طریق الہی این دو بزرگوار توفیق
بخشد، همانند آنان زندہ مان بدارد و از پرتوهای اخلاص و تقوایشان بہ قلب ہامان
بتاباند.

کانون پژوهش قرآن و حدیث

دبیرستان علوی

سید محمد بنی ہاشمی

آبان ۱۳۸۸

مقدمه‌ی جلد سَوَم

این کتاب، مجلد سَوَم از دوره‌ی سه جلدی «تربیت عقلانی» است. این مجلد از دو بخش اصلی تشکیل شده است:

بخش نخست آن به بیان دومین راهبرد اصلی تربیت عقلانی یعنی «فضاسازی» اختصاص دارد. منظور از این اصطلاح همه‌ی اقدامات مثبتی است که مربی می‌تواند برای نهادینه ساختن ارزش‌های عقلانی-و حیانی در مربی انجام دهد. راهبرد صیانت، مربی را به طور نسبی از نفوذ آفات و موانع تربیت محافظت می‌نماید تا زمینه برای تأثیرگذاری‌های مثبت تربیتی از طریق فضاسازی، فراهم گردد. این دو راهبرد اصلی بدنه‌ی نظام تربیت عقلانی را تشکیل می‌دهند. اما عملیاتی کردن فضاسازی از رهگذر اجرای شیوه‌های تربیتی خاصی صورت می‌گیرد که اهم آن‌ها در فصل دوم همین بخش معرفی شده‌اند.

فصل سَوَم این بخش به بررسی کاربرد روش فعال در تربیت عقلانی اختصاص دارد. در این فصل ابتدا محاسن و نقاط قوت این روش در مقایسه با روش‌های غیرفعال توضیح داده شده، سپس محدودیت‌ها و شرایط کاربرد صحیح آن مورد توجه قرار گرفته است.

در بخش دوم این مجلد با استناد به رهنمودهای ارزشمند اهل بیت (علیهم‌السلام)، توصیه‌های خاص ایشان که باید در مقاطع مختلف سنی (کودکی، نوجوانی و جوانی)

مورد توجه والدین و مربیان باشد، مورد دقت و توجه قرار گرفته است. سعی شده در حدّ توان، ظرایف کلام نورانی ایشان از میان روایات شریف استخراج گردد. از این رو احادیث مربوط به مقاطع هفت ساله به صورت جدا گانه در سه فصل بحث شده است. پایان بخش این مجلدهای سه گانه جمع بندی و مروری بر کلّ مباحث است که با عنایت به دورویکرد «پیش گیری» و «درمان» صورت گرفته است.